

V A R I A

L'estat de la medicina a Espanya al segle XVI

pel Dr. med. et phil. et med. dent. Fritz Lejeune. Privatdocent de la càtedra de «Historia de la Medicina» a l'Universitat de Greifswald

EL gran increment que va pendre la medicina en el segle XVI, gràcies a l'impuls rebut d'homes eminents, sobretot italians i alemanys, no va deixar d'exercir una poderosa influència sobre els cercles científics hispànics. L'unió de la corona reial d'Espanya i l'imperial d'Alemanya en l'enèrgica persona de l'emperador Carles V, va determinar una gran activitat en l'intercanvi d'impressions i va estimular els esforços per al progrés científic d'ambdós països, que eren llavors amos del món. Això evidencia que en la vida d'un Estat regit ordenadament i unit per una política nacional encara queda temps suficient per a les activitats científiques i artístiques, demés de la política i dels plans de conquesta, quan és governat per caps intel·ligents.

Sobressurt en aquella època Itàlia, on l'anatomia havia pres un insospitat increment sota l'ègida de *Zerbi*, *Achilini*, *Berengar da Carpi*, i, últimament, de *Leonardo da Vinci* i *Vesali*.

Com que als començaments del segle XVI es feien a Espanya, per regla general, poques autòpsies, els estudiants espanyols emigraven en grans masses a Itàlia, i especialment a Bolonya, amb el fi d'aprendre la ciència anatòmica en la càtedra que llavors dirigia *Carpi*. Un d'aquells estudiants, extraordinàriament expert, va aprendre a Bolonya tots els secrets de la dissecció i va introduir a la seva pàtria els coneixements tècnics adquirits. Aquest estudiant va ésser més tard el gran anatómic espanyol *Guevara*, el qual, retornat a la terra que el va veure néixer, lluità coratjosament per a que s'instituis a Castella l'estudi de l'ensenyança anatòmica en el cadàver. Molt aviat els seus esforços foren coronats per l'èxit, al fundar-se a Valladolid la primera càtedra d'anatomia i al conseguir que pels volts de l'any 1550 ja s'ensenyés l'anatomia a quasi totes les universitats espanyoles. Durant l'estada a Espanya del gran *Vesali*, metge de l'emperador Carles V, les ensenyances de l'escola vesa-

liana s'espargiren per tot arreu i exerciren una gran influència en els progressos obtinguts per l'art anatómic espanyol. Amb molta raó s'ha considerat a *Guevara* i *Valverde* com a principals representants de l'anatomia, seguint, malgrat fos parcialment, orientacions bastant modernes per aquell temps. Pot dir-se que per allà l'any 1570 a Espanya es podia considerar com a pràctica diària la dissecció de cadàvers humans. En aquesta època es dissecaven a Barcelona dos cadàvers mensualment. No obstant, els gran anatómics d'aquells temps tenen encara un 90 per cent de galenistes, talment com a *Lluís Lovera de Avila*, el qual publicà en 1542 el "Llibre de l'anatomia"; *Joan Sánchez de la Plata*, autor de la "Història general de l'home", publicada el 1550; i *Bernardi Montaña de Montserrat*, del qual l'"Anatomia de l'Home" fou editada el 1551. Malgrat això, es nota ja en la anatomia ibèrica els senyals dels nous temps, i en particular en el pausat creixement de la crítica de la doctrina galènica i examen dels fenòmens aportats per l'experimentació i per l'autòpsia.

En la mateixa època, la fisiologia hispana va mostrar-se infinitament revolucionària i progressiva. Mentre que *Bernardi Montaña de Montserrat* es conformava amb les ensenyances de *Galeno* i en 1551 descrivia, de conformitat amb les mateixes, la circulació de la sang, el veterinari *Francesc de la Reyna* aporta nous fets a l'estudi del fenomen i, basat en observacions personals, descriu en el seu "Llibre de Albeiteria" (1552) un cercle sanguini entre les venes superficials i les profundes, presumint que la sang passava de les unes a les altres a través d'una espècie de sistema capilar. El mèrit *De la Reyna* consisteix menys en haver aportat un nou fet d'observació que en haver estat el primer, o un dels primers, que abans que *Servet* va prescindir de la doctrina galènica del moviment de la sang i en ésser el primer d'anar contra el cor-